

*manu***S***CRITS*

Revista d'història moderna

29

Les pràctiques epistolars (segles XVI-XIX)

manuSCRITS

Revista d'història moderna

Núm. 29, 2011, ISSN 0213-2397

<http://revistes.uab.cat/manuscripts>

11 Editorial

DOSSIER: Les pratiques épistolaires (segles XVI-XIX)

17 **Antón Pelayo, Javier.** Presentació.

19 **Castillo Gómez, Antonio.** «Me alegraré que al recibo de ésta...». Cuatrocientos años de prácticas epistolares (siglos XVI a XIX).

51 **de Ahumada Batlle, Laia.** La carta privada a l'època moderna: un epistolari conventual femení inèdit.

65 **Amor López, Silvia.** Els manuals epistolars impresos a Catalunya (segles XVI, XVII i XVIII).

85 **Antón Pelayo, Javier.** La difusión social de los manuales epistolares: Girona, siglo XVIII.

95 **Curbet Hereu, Jordi.** Epistolografia popular: una projecció en geolingüística diacrònica.

107 **Palermo, Massimo.** El CEOD: un archivo de la escritura epistolar italiana del siglo XIX.

MISCEL·LÀNIA

117 **Ruiz Astiz, Javier.** El papel de la juventud en los desórdenes públicos en la Navarra de la Edad Moderna (1512-1808).

137 **Iglesias Ortega, Arturo.** La perpetuación de la sangre: la descendencia ilegítima del alto clero compostelano en el siglo XVI.

Manuscrits. Revista d'Història Moderna és una publicació científica que edita treballs de recerca originals relatius al període de l'Edat Moderna (segles XV-XVIII). Els continguts de la revista van adreçats a investigadors, estudiants universitaris i persones interessades en aquesta àrea de coneixement.

Direcció

Javier Antón Pelayo (UAB)

Secretaria de redacció

Montserrat Jiménez Sureda (UAB)

Consell de redacció

Silvia Amor López (UAB),

Adrià Cases Ibáñez (UAB),

Antonio Espino López (UAB),

Elena Fernández García (UAB),

Ignasi Fernández Terricabras (UAB),

Oscar Jané Checa (UAB),

Oriol Junqueras i Vies (UAB),

Maria Antònia Martí Escayol (UAB)

Andreu Navana Ordoño (UAB),

Gisela Pages Cruz (UAB),

Enric Pujol i Casademont (UAB)

Andrea Ricci (UAB),

Lluís Roura i Aulinas (UAB),

Pilar Sánchez López (UAB),

Antoni Simon i Tarrés (UAB)

Consell assessor

Ángel Alcalá (Brooklyn College, The City University of New York, United States),

Ernest Belengué Cebrián (Universitat de Barcelona, Espanya),

Peter Burke (Emmanuel College, Cambridge, United Kingdom),

William J. Callahan (Toronto University, Canada),

James Casey (Norwich University, United Kingdom),

John H. Elliott (Oxford University, United Kingdom),

Josep Fontana (Universitat Pompeu Fabra, Espanya),

Giovanni Levi (Università Cà Foscari di Venezia, Italia),

Tomás Mantecón Novellán (Universidad de Cantabria, Espanya),

Geoffrey Parker (The Ohio State University, USA),

Stuart Woolf (Università Cà Foscari di Venezia, Italia)

Redacció

Universitat Autònoma de Barcelona

Departament d'Història Moderna

i Contemporània

08193 Bellaterra (Barcelona). Spain

revista.manuscrits@uab.cat

<http://revistes.uab.cat/manuscrits>

Subscripció i administració

Universitat Autònoma de Barcelona

Servei de Publicacions

08193 Bellaterra (Barcelona). Spain

Tel. 93 581 10 22. Fax 93 581 32 39

sp@uab.cat

Intercanvi

Universitat Autònoma de Barcelona

Servei de Biblioteques

Secció d'Intercanvi de Publicacions

08193 Bellaterra (Barcelona). Spain

Tel.: 93 581 11 93. Fax: 93 581 32 19

sb.intercanvi@uab.cat

Fotocomposició: gama, sl

Edició i impressió

Universitat Autònoma de Barcelona

Servei de Publicacions

08193 Bellaterra (Barcelona). Spain

Tel. 93 581 21 31. Fax 93 581 32 39

sp@uab.cat

<http://www.uab.cat/publicacions>

ISSN 0213-2397

Dipòsit legal: B. 2994-1985

Imprès a Espanya. Printed in Spain

Imprès en paper ecològic

Bases de dades en què MANUSCRITS està referenciada

- European Reference Index for the Humanities (ERIH)
- Dialnet (Unirioja)
- DICE del CINDOC
- Directory of Open Access Journals (DOAS)
- Índice Español de Ciencias Sociales y Humanidades (ISOC-CSIC)
- Latindex
- RACO (Revistes Catalanes amb Accés obert)
- Revistas Españolas de Ciencias Sociales y Humanas (RESH)

Les opinions expressades en articles, notes, informacions, ressenyes i treballs publicats a MANUSCRITS són d'exclusiva responsabilitat dels seus autors.

Aquesta revista es regeix pel sistema d'avaluadors externs.

MANUSCRITS es publica sota el sistema de llicències Creative Commons segons la modalitat:

Reconeixement - NoComercial (by-nc): Es permet la generació d'obres derivades sempre que no se'n faci un ús comercial. Tampoc es pot utilitzar l'obra original amb finalitats comercials.

Sumari

Manuscripts

Núm. 29, p. 1-171, 2011, ISSN 0213-2397

Les paraules clau són en llenguatge lliure

<http://revistes.uab.cat/manuscripts>

11-13 Editorial

DOSSIER. Les pratiques épistolaires (siècles XVI-XIX)

17-18 **Antón Pelayo, Javier.** Presentació

19-50 **Castillo Gómez, Antonio** (Universidad de Alcalá. Departamento de Historia I y Filosofía)

«Me alegraré que al recibo de ésta...». Cuatrocientos años de prácticas epistolares (siglos XVI a XIX). *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2011, núm. 29, p. 19-50.

Aunque la carta tiene una larga historia tras de sí, es indiscutible que, a partir del siglo XVI, se intensificó su función comunicativa debido a la concurrencia, al menos, de los siguientes factores: extensión social del alfabetismo, importancia creciente de la escritura en todos los ámbitos de la vida, situaciones propiciatorias de los intercambios epistolares (guerras, emigración a América y cárceles, sobre todo) y desarrollo del correo. Asimismo, desde finales del Setecientos y, en particular, a lo largo del siglo XIX, se perfiló un nuevo orden epistolar como consecuencia de una serie de cambios tanto en la manera de escribir las cartas como en los soportes y usos postales. Con estas premisas, el presente ensayo esboza una aproximación general a dicha problemática deteniéndose en los aspectos sustanciales de la comunicación epistolar en esos cuatrocientos años.

Palabras clave: carta; comunicación escrita; escritura epistolar; correspondencia; correos; España; Edad Moderna; Edad Contemporánea.

«Me alegraré que al recibo de ésta...». *Quatre-cents anys de pràctiques epistolares (segles XVI-XIX)*

Tot i que la carta té una llarga història, és indiscutible que, a partir del segle XVI, s'intensificà la seva funció comunicativa degut a la concurrència, almenys, dels factors següents: extensió social de l'alfabetització, importància creixent

de l'escriptura en tots els àmbits de la vida, situacions propiciatòries per als intercanvis epistolars (guerres, emigració a Amèrica i empresonaments, sobre-tot) i desenvolupament del correu. Així mateix, des de finals del Set-cents i, en particular, durant el segle XIX, es perfilà un nou ordre epistolar com a conseqüència d'una sèrie de canvis tant en la manera d'escriure les cartes com en els suports i els usos postals. Amb aquestes premisses, aquest assaig esbossa una aproximació general a aquesta problemàtica detenint-se en els aspectes substancials de la comunicació epistolar durant aquells quatre-cents anys.

Paraules clau: carta; comunicació escrita; escriptura epistolar; correspondència; correus; Espanya; edat moderna, edat contemporània.

«Me alegraré que al recibo de ésta...». Four hundred years of letter-writing (XVIIth-XIXth centuries)

Even though the letter has a long history behind it, its use as a medium of communication undoubtedly intensified from the 16th century onwards, as a result of the convergence of at least the following factors: the spread of literacy, the increasing importance of writing in every sphere of life, circumstances which encouraged epistolary exchanges (especially war, emigration to America and imprisonment) and the development of postal systems. Similarly, from the end of the 1700s onwards and especially throughout the 19th century a new epistolary order emerged as a consequence of a series of transformations both in the way letters were written and also in the material on which they were written and in postal practices. Based on these hypotheses, this essay sketches a broad outline of the issues involved, limiting the discussion to the most significant aspects of epistolary communication over the last 400 years.

Key words: Letter; Written Communication; Letter-writing; Correspondence; Mail; Spain; Modern History; Contemporary History.

51-64 **de Ahumada Batlle, Laia** (Col·laboradora de la Universitat de Barcelona i de l'Institut d'Estudis Catalans)

La carta privada a l'època moderna: un epistolari conventual femení inèdit. *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2011, núm. 29, p. 51-64.

En aquest article es dona a conèixer un breu epistolari, inèdit fins ara, de l'escriptora Hipòlita de Jesús, autora d'una vasta producció espiritual. A través d'aquesta correspondència, entrem dins la clausura de les monges dominiques del convent de Nostra Senyora dels Àngels i Peu de la Creu, de Barcelona. Es tracta d'un món poc conegut, massa sovint de difícil accés, al qual les cartes ens permeten accedir-hi amb total llibertat de moviments. Aquesta correspondència no té res a veure amb els tractats religiosos, moldejats per la censura, que escrivia Hipòlita de Jesús, perquè la carta privada, en els convents, queda lluny dels ulls dels homes. És un món estrictament femení, que dóna ales a les autores. Els epistolaris conventuals ens permeten acostar-nos a la carta privada, als seus temes i formes des d'una altra perspectiva.

Paraules clau: carta privada; epistolari conventual; Hipòlita de Jesús.

La carta privada en la época moderna: un epistolario conventual femenino inédito

En este artículo se da a conocer un breve epistolario, inédito hasta ahora, de la escritora Hipòlita de Jesús, autora de una vasta producción espiritual. A través de esta correspondencia, entramos dentro de la clausura de las monjas dominicas del convento de Nostra Senyora dels Àngels i Peu de la Creu, de Barcelona; se trata de un mundo poco conocido, a menudo de difícil acceso, al cual las cartas nos permiten acceder con total libertad de movimientos. Esta correspondencia no tiene nada que ver con los tratados religiosos, moldeados por la censura, que escribía Hipòlita de Jesús, porque la carta privada, en los conventos, queda lejos de los ojos de los hombres. Es un mundo estrictamente femenino, que da alas a las autoras. Los epistolarios conventuales nos permiten acercarnos a la carta privada, a sus temas y formas desde otra perspectiva.

Palabras clave: carta privada; epistolario conventual; Hipòlita de Jesús.

Private letters in the Early Modern Age: The unknown epistolary of the Spanish nun and writer Hipòlita de Jesús

This article deals about some unknown letters written by Hipòlita de Jesús, a Spanish writer that had lived in the sixteenth century and that has been the prolific author of a vast amount of spiritual books. Sor Hipòlita was a nun. Through her letters, she introduces us into the closed world of the dominican nuns that lived in the religious house of Nostra Senyora dels Àngels i Peu de la Creu, situated in Barcelona. The letters treated in this article are private letters. There are very different from the spiritual books written by sor Hipòlita. Those books had passed an official censorship, whereas the letters have been written with no official restrictions. This kind of private letters written in religious houses by nuns offered us a new perspective, a feminine one. A very different perspective than what is derived from official documents.

Key words: Private letters; nun's epistolaries; Hipòlita de Jesús.

65-84

Amor López, Sílvia (Universitat Autònoma de Barcelona. Departament d'Història Moderna i Contemporània)

Els manuals epistolars impresos a Catalunya (segles XVI, XVII i XVIII). *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2011, núm. 29, p. 65-84.

Aquest article té com a objectiu principal identificar els manuals epistolars impresos a Catalunya els segles XVI, XVII i XVIII, i donar a conèixer els preceptes de teoria epistolar continguts a les seves pàgines. A banda de descriure les característiques formals i els temes que tractaven aquest tipus d'obres, l'autora es fixa en les normes i els models proposats als manuals com a guia per a l'escriptura d'una carta. Aquest examen bibliogràfic contribueix a dibuixar el curs d'una part de l'activitat editorial catalana i a augmentar la informació sobre la teoria epistolar modernista.

Paraules clau: manuals epistolars; teoria epistolar; època moderna; Catalunya.

Los manuales epistolares impresos en Cataluña (siglos XVI, XVII y XVIII)

El presente artículo tiene como principal objetivo identificar los manuales epistolares impresos en Cataluña durante los siglos XVI, XVII y XVIII, y dar a conocer los preceptos de teoría epistolar contenidos en sus páginas. Además de describir las características formales y los temas de que trataban ese tipo de obras, la autora se fija en las normas y los modelos propuestos en los manuales como guía para la escritura de una carta. Dicho examen bibliográfico contribuye a dibujar el curso de una parte de la actividad editorial catalana y a aumentar la información sobre la teoría epistolar modernista.

Palabras clave: manuales epistolares; teoría epistolar; época moderna, Cataluña.

The letter-writing manuals printed in Catalonia (XVI, XVII and XVIII centuries)

This paper's main objective is to identify the epistolary manuals printed in Catalonia during the sixteenth, seventeenth and eighteenth centuries, and to publicize the correspondence theory precepts contained in their pages. In addition to describing the formal features and issues that deal with these kind of works, the author focuses on at the rules and models proposed in those manuals a guides for writing letters. This bibliographical review helps to draw the course of a part of the Catalan publishing activity and increase our understanding of the modernist correspondence theory.

Key words: Letter-writing manuals; epistolary theory; Early Modern Age; Catalonia.

85-94

Antón Pelayo, Javier (Universitat Autònoma de Barcelona. Departament d'Història Moderna i Contemporània)

La difusión social de los manuales epistolares: Girona, siglo XVIII. *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2011, núm. 29, p. 85-94.

Esta investigación analiza la difusión social de la literatura epistolar en la ciudad de Girona durante el siglo XVIII escrutando la presencia de manuales y modelos epistolares en la producción de los impresores gerundenses, en los fondos de los libreros, en las bibliotecas particulares y en las subastas públicas. Asimismo, se examina la tipología y las pretensiones de los títulos más frecuentes.

Palabras clave: manuales epistolares; carta; Girona; siglo XVIII; bibliotecas particulares.

La difusió social dels manuals epistolars: Girona, segle XVIII

Aquesta investigació analitza la difusió social de la literatura epistolar a la ciutat de Girona durant el segle XVIII escrutant la presència de manuals i models epistolars en la producció dels impressors gironins, en els fons dels llibreters,

en les biblioteques particulars i en les subhastes públiques. Així mateix, s'hi examina la tipologia i les pretensions dels títols més freqüents.

Paraules clau: manuals epistolars; carta; Girona; segle XVIII; biblioteques particulars.

The social spread of epistolary stylebooks. Girona (Spain), XVIII century

The author analyses the social spread of epistolary stylebooks in the Catalan city of Girona during the XVIII century. The main sources used in his research had been epistolary stylebooks found both in the printing presses and in the bookshops as well as in the private libraries and in the public auctions celebrated in the city of Gerona during the XVIII century. This article also focuses on the typology and contents of these epistolary stylebooks.

Key words: Epistolary stylebooks; letter; Girona; Spain; XVIII century; private libraries.

95-105

Curbet Hereu, Jordi (Filòleg i membre de la Red AIEP)
Epistolografia popular: una projecció en geolingüística diacrònica.
Manuscripts. Revista d'Història Moderna, 2011, núm. 29, p. 95-105.

En aquest article presentem alguns primers resultats del projecte de l'*Atles de formes lingüístiques del català contemporani* (s. XVIII-XX). El tractament de diversos centenars de cartes i altra documentació que integra el corpus textual ens aporta indicis per analitzar el canvi lingüístic en l'*scripta* catalana a través dels eixos diacrònic i diatòpic.

Paraules clau: epistolografia popular; atles lingüístic històric; cultura escrita; llengua catalana.

Epistolografía popular: una proyección en geolingüística diacrónica

En el presente artículo presentamos los primeros resultados del proyecto de *Atlas de formas lingüísticas del catalán contemporáneo* (s. XVIII-XX). El tratamiento de varios centenares de cartas y otra documentación que forma el corpus textual nos aporta pistas para analizar el cambio lingüístico en la *scripta* catalana a través de los ejes diacrónico y diatópico.

Palabras clave: epistolografía popular; atlas lingüístico histórico; cultura escrita; lengua catalana.

Popular epistolography: a projection in diachronic geolinguistics

In this paper we show some initial results of the *Atlas of Linguistic Forms of contemporary Catalan* (XVIII-XXth centuries). The processing of hundreds of letters and other documents included in our corpus gives us clues to analyze the language change in the Catalan *scripta* through diatopic and diachronic axes.

Key words: popular epistolography; historical linguistic atlas; writing culture; Catalan language.

107-114 **Palermo, Massimo** (Università per Stranieri di Siena. Dipartimento di Scienze Umane)

El CEOD: un archivo de la escritura epistolar italiana del siglo XIX. *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2011, núm. 29, p. 107-114.

Después de valorar la calidad de la documentación epistolar para el análisis lingüístico, se presenta la potencialidad del Corpus Epistolare Ottocentesco Digitale (CEOD), un instrumento para la investigación que, además de la transcripción de las cartas, es capaz de etiquetar la mayor parte de las circunstancias del texto y las intervenciones del escribiente. Se muestra el potente sistema de búsquedas que permite el análisis combinado de los contenidos y de elementos de interés lingüístico, filológico y léxico.

Palabras clave: cartas; archivo digital; lingüística; Italia; siglo XIX.

El CEOD: un arxiu de l'escriptura epistolar italiana del segle XIX

Després de valorar la qualitat de la documentació epistolar per a l'anàlisi lingüística, es presenta la potencialitat del Corpus Epistolare Ottocentesco Digitale (CEOD), un instrument per a la investigació que, a més de la transcripció de les cartes, és capaç d'etiquetar bona part de les circumstàncies del text i les intervencions de l'escriptor. Es mostra el potent sistema de recerques que permet l'anàlisi combinada dels continguts i dels elements d'interès lingüístic, filològic i lèxic.

Paraules clau: cartes; arxiu digital; lingüística; Itàlia; segle XIX.

The CEOD. A file of the Nineteenth Century Italian letters

After assessing the quality of letters as documentation for linguistic analysis, this article presents the potential of the Corpus Epistolare Ottocentesco Digitale (CEOD), which intends to be a tool for researchers. The CEOD allows historians and linguistic researchers to read the transcription of original letters written during the XIXth century. The system is also able to tag most of the circumstances of the texts and the scribes' interventions in them. This paper shows the powerful search system that allows the combined analysis of the contents and items of interest for linguistics, philologists and lexicographers.

Key words: letters; digital files; linguistics; Italy; Nineteenth Century.

MISCEL·LÀNIA

117-134 **Ruiz Astiz, Javier** (Universidad de Navarra. Departamento de Historia Moderna)

El papel de la juventud en los desórdenes públicos en la Navarra de la Edad Moderna (1512-1808). *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2011, núm. 29, p. 117-136.

Durante la Edad Moderna los altercados que perturbaron el orden público en el reino de Navarra fueron constantes y repetitivos. Entre sus instigadores y causantes se ha logrado constatar el protagonismo que ostentaron los jóvenes

solteros frente a otros grupos. Este artículo pretende analizar los distintos desórdenes en los que tuvieron una activa participación, hasta lograr constatar que entre 1512 y 1808 pueden ser rastreados en la práctica totalidad de los sucesos que se ocasionaron, bien fuesen éstos relativos a actos de violencia física, verbal o escrita. De esta manera podemos comprender cuál fue el verdadero papel que desempeñó la juventud a lo largo del Antiguo Régimen en un espacio como Navarra.

Palabras clave: violencia colectiva; desórdenes públicos; jóvenes; solteros; reino de Navarra; Edad Moderna.

El paper de la joventut en els desordres públics a la Navarra de l'edat moderna (1512-1808)

Durant l'edat moderna els aldarulls que van pertorbar l'ordre públic al regne de Navarra van ser constants i repetitius. Entre els seus instigadors i causants s'ha aconseguit constatar el protagonisme que van tenir els joves solters davant d'altres grups. Aquest article pretén analitzar els diferents desordres en els quals van tenir una activa participació, fins a aconseguir constatar que entre 1512 i 1808 poden ser rastrejats a gairebé tots els fets que es van ocasionar, bé fossin relatius a actes de violència física, verbal o escrita. D'aquesta manera podem comprendre quin va ser el veritable paper que va exercir la joventut al llarg de l'Antic Règim en un espai com Navarra.

Paraules clau: violència col·lectiva; desordres públics; joves; solters; regne de Navarra; edat moderna.

The paper of youth in the public disorders in Early Modern Navarre (1512-1808)

During Early Modern Age the argument that disturbed the public order in Kingdom of Navarre they were constant and repetitive. Between there promoters it has been managed to state protagonism that the young people in front of other groups showed. This article tries to analyze the different disorders in which they had one active participation, being obtained to state that 1512 and 1808 can be tracked actually totality of the events that were caused, or were these regarding acts of physical, verbal or written violence. This way we can understand which was the true paper that carried out youth throughout the Old Regime in a space like Navarre.

Key words: Collective violence; Public disorders; Young people; Unmarried; Kingdom of Navarre; Early Modern Age.

137-156 **Iglesias Ortega, Arturo** (Universidade de Santiago de Compostela. Departamento de Historia I)

La perpetuación de la sangre: la descendencia ilegítima del alto clero compostelano en el siglo XVI. *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, 2011, núm. 29, p. 137-156.

A partir de una metodología que combina la prosopografía, el análisis estadístico y el estudio comparado con otros cabildos catedralicios de la época moder-

na, nos hemos valido de las testamentarias, títulos y bulas de provisión, informaciones de limpieza de sangre y probanzas de hidalguía, así como de una abundante bibliografía, para evaluar la importancia del fenómeno de la ilegitimidad entre el casi medio millar de capitulares compostelanos del siglo xvi. En este sentido se analizan aspectos socioprofesionales como el número de hijos en función del estado que sus padres presentaban en el momento de engendrarlos, el destino profesional de los descendientes o el estado y profesión de las madres. Este trabajo demuestra que la incidencia del fenómeno fue notable hasta el Concilio de Trento y que, a partir de éste, se produjo una firme disminución del número de casos, del mismo modo que ocurrió en otras catedrales.

Palabras clave: cabildos catedralicios; Concilio de Trento; ilegitimidad; prosopografía; siglo xvi.

La perpetuació de la sang: la descendència il·legítima de l'alt clergat compostel·là al segle xvi

A partir d'una metodologia que combina la prosopografia, l'anàlisi estadística i l'estudi comparat amb altres capítols catedralicis de l'època moderna, ens hem valgut dels testaments, títols i butlles de provisió, informacions de neteja de sang i proves d'«hidalgúia», així com d'una abundant bibliografia, per avaluar la importància del fenomen de la il·legitimitat entre el gairebé mig miler de capitulars compostel·lans del segle xvi. En aquest sentit s'analitzen aspectes socioprofessionals com el nombre de fills en funció de l'estat que els seus pares presentaven en el moment d'engendrar-los, la destinació professional dels descendents o l'estat i professió de les mares. Aquest treball demostra que la incidència del fenomen va ser notable fins al Concili de Trento i que, a partir d'aquest, es va produir una ferma disminució del nombre de casos, de la mateixa manera que va passar en altres catedrals.

Paraules clau: capítols catedralicis; Concili de Trento; il·legitimitat; prosopografia; segle xvi.

The perpetuation of blood: the illegitimate offspring of the higher clergy in sixteenth-century Compostela

From a methodology that combines prosopography, statistical analysis and comparative studies with other chapters of cathedrals during the Early Modern Age, I have extensively used wills, titles and bulls of provision, information on purity of blood and proofs of nobility, as well as an extensive bibliography, to evaluate the importance of the phenomenon of illegitimacy among the almost half a thousand members of the chapter of the Cathedral of Santiago in xvith century. In this sense, I have analyzed socio-professional aspects like the number of children depending on the condition that their fathers had at the time of engendering them, the professional fate of the descendants or the status and occupation of their mothers. This work shows that the incidence of the phenomenon was notable until the Council of Trent and that from this onwards, there was a steady decrease in the number of cases, just as it had happened in other Spanish cathedrals.

Key words: chapters of cathedrals; Council of Trent; illegitimacy; prosopography; xvith century.

157-171 **Ressenyes**

Barrio Gozalo, Maximiliano (2010). *El clero en la España Moderna*. (Ramon Reixach i Puig)

Castillo, Antonio; Amelang, James (dirs.) y Serrano, Carmen (ed.) (2010). *Opinión pública y espacio urbano en la Edad Moderna*. (Sílvia Amor López)

Miralles, Eulàlia (2010). *Sobre Jeroni Pujades*. (Andrea Ricci)

Solà i Colomer, Xavier (2010). *El monestir de Santa Maria d'Amer a l'època moderna: religió, cultura i poder, de la reforma benedictina a vigília de les desamortitzacions (1592-1835)*. (Francesc Serra i Sellarés)

Baños de Velasco y Acevedo, Juan (2011). *Política militar de príncipes*. Estudio introductorio y edición crítica y anotada de Manuel Reyes García Hurtado. (Antonio Astorgano Abajo)

Normes de publicació de MANUSCRITS (desembre de 2011)

Les persones que enviïn articles per publicar-los a MANUSCRITS. REVISTA D'HISTÒRIA MODERNA hauran de verificar prèviament que el text enviat s'ajusta a les normes següents:

1. **Natura dels articles:** els treballs hauran de ser *originals* i *inèdits* i no s'hauran de sotmetre a la consideració d'altres revistes mentre es trobin en procés d'avaluació per part de MANUSCRITS. REVISTA D'HISTÒRIA MODERNA. Excepcionalment, i per raons d'interès científic o de divulgació d'aportacions d'especial notorietat, el consell de redacció podrà decidir la publicació o traducció d'un text ja publicat.
2. **Format:** els treballs s'enviaran en qualsevol format editable (Word, RTF, ODT...).
3. **Idiomes de publicació:** castellà o català.
4. **Extensió:** el text tindrà una extensió màxima de 10.000 paraules.
5. **Presentació:**

- A la primera pàgina de l'article hi haurà d'haver la informació següent: títol de l'article, nom i cognoms de l'autor, filiació institucional (universitat o centre, departament o unitat), telèfon, adreça postal i adreça electrònica.
- A la segona pàgina de l'article s'inclourà un *resum de 150 paraules* i de *cinc a vuit paraules clau*. El resum ha de plantejar de forma succinta els objectius, la metodologia, els principals resultats i les conclusions del treball. Les paraules clau han d'incloure termes acceptats internacionalment en les disciplines científiques i humanistes o expressions habituals de classificació bibliomètrica. El títol de l'article, el resum i les paraules clau es presentaran en tres idiomes: castellà, català i anglès.

6. Bibliografia i referències:

- Les *al·lusions a autors* en el text s'acompanyaran normalment d'una referència explícita, afegida a continuació entre parèntesis (cognoms de l'autor, any de publicació i eventualment la pàgina). En el cas d'una citació textual, a continuació del text citat s'afegirà la referència entre parèntesis i hi ha de constar necessàriament la pàgina. Per exemple:

[...] és a dir, no solament de la família aristocràtica o de qualsevol altra forma d'agrupació familiar (Petit, 1997).

[...] Les confraries i germandats responien, segons Isidoro Moreno (1972: 199), a la doble necessitat d'associar-se en el marc local i d'assegurar-se la salvació eterna.

[...] en paraules de Schumpeter, l'economia conquerí, entre els escolàstics tardans, «sinó una existència autònoma, al menys sí una existència ben determinada» (Schumpeter, 1971: 136).

- Al final de l'article s'inclourà, per ordre alfabètic, una bibliografia amb les referències completes que permetin la identificació dels treballs. S'ha de fer de la manera següent:

a) Quan es tracti d'un llibre:

Castro, A. (1996). *La realidad histórica de España*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica.

(Cognoms de l'autor en minúscules, nom; any de publicació entre parèntesis; títol del llibre en cursiva o subratllat; lloc d'edició; editorial).

b) Quan es tracti d'un article:

Asensio, E. (1972-1973). «Notas sobre la historiografía de Américo Castro». *Anuario de Estudios Medievales*, 8, 349-392.

(Cognoms de l'autor en minúscules, nom; any de publicació entre parèntesis; títol de l'article entre cometes; títol de la revista en cursiva o subratllat; volum i número; pàgines inicial i final).

- Cal evitar les notes a peu de pàgina, però si són imprescindibles hauran de numerar-se i agrupar-se després del text de l'article i abans de la bibliografia. Per a les al·lusions i citacions s'observaran els mateixos criteris que per a la resta del text.

7. Elements no textuais: Les taules, quadres, mapes, gràfics, il·lustracions, etc. que contingui el treball apareixeran inserits en el lloc del text que els correspongui i s'entregaran també per separat, en format Word, RTF, PDF, JPEG o TIFF. Tots estaran numerats i titulats, se n'especificarà la font a peu de quadre i s'hi farà referència explícita en el text. Les imatges s'entregaran amb una resolució superior a 300 dpi i les taules —única denominació que s'utilitzarà per a tota mena de quadres i relacions estadístiques— aniran acompanyades d'un document tipus Excel amb les dades numèriques.

8. Tramesa d'articles: es farà mitjançant el portal de gestió de la revista, a l'adreça <http://revistes.uab.cat/manuscripts>

9. Correspondència amb els autors: tota la correspondència s'enviarà a l'adreça electrònica facilitada per l'autor/a en la primera pàgina de l'article. En el cas d'articles d'autoria múltiple, s'haurà d'especificar la persona que mantindrà la correspondència amb MANUSCRITS. REVISTA D'HISTÒRIA MODERNA.

10. Compliment d'aquesta normativa: el consell de redacció es reserva el dret de retornar els articles que no compleixin aquestes normes o d'adaptar-los als criteris establerts.

11. Acceptació de l'article: el consell de redacció comunicarà al col·laborador l'acceptació de l'article després d'examinar-lo oportunament.

12. Drets de publicació:

a) MANUSCRITS. REVISTA D'HISTÒRIA MODERNA es publica sota el sistema de llicències Creative Commons segons la modalitat «Reconeixement - No Comercial (by-nc): es permet la generació d'obres derivades sempre que no se'n faci un ús comercial. Tampoc no es pot utilitzar l'obra original amb finalitats comercials».

b) Així, quan l'autor/a envia la seva col·laboració accepta explícitament aquesta cessió de drets d'edició i publicació. També autoritza MANUSCRITS a incloure el seu treball en un fascicle de la revista perquè es distribueixi i vengui. Aquesta cessió sobre el treball es realitza a fi que sigui publicat a MANUSCRITS en un termini màxim de dos anys.

c) Amb l'objectiu d'afavorir la difusió del coneixement, MANUSCRITS s'adhereix al DOAJ (Directory of Open Access Journals), i entrega la totalitat dels seus continguts a diferents repositoris sota aquest protocol; per tant, la remissió d'un treball perquè sigui publicat a la revista suposa l'acceptació explícita, per part de l'autor/a, d'aquest mètode de distribució.

Normas de publicación a MANUSCRITS (diciembre de 2011)

Las personas que envíen artículos para su posible publicación en MANUSCRITS. REVISTA D'HISTÒRIA MODERNA deberán verificar previamente que el texto enviado se ajusta a las siguientes normas:

1. **Naturaleza de los artículos:** los trabajos deberán ser *originales e inéditos* y no se podrán someter a la consideración de otras revistas mientras se encuentren en proceso de evaluación en MANUSCRITS. REVISTA D'HISTÒRIA MODERNA. Excepcionalmente, y por razones de interés científico o de divulgación de aportaciones de especial notoriedad, el consejo de redacción podrá decidir la publicación o traducción de un texto ya publicado.
2. **Formato:** los trabajos se enviarán en cualquier formato editable (Word, RTF, ODT...).
3. **Idiomas de publicación:** castellano o catalán.
4. **Extensión:** el texto tendrá una extensión máxima de 10.000 palabras.
5. **Presentación:**
 - En la primera página del artículo constará la siguiente información: título del artículo, nombre y apellidos del autor/a, filiación institucional (universidad o centro, departamento o unidad), teléfono, dirección postal y dirección electrónica.
 - En la segunda página se incluirá un *resumen de 150 palabras* y entre *cinco y ocho palabras clave*. El resumen tiene que plantear de forma sucinta los objetivos, la metodología, los principales resultados y las conclusiones del trabajo; las palabras clave tienen que incluir términos aceptados internacionalmente en las disciplinas científicas y humanísticas o expresiones habituales de clasificación bibliométrica. El título, el resumen y las palabras clave se presentarán en tres idiomas: castellano, catalán e inglés.
6. **Bibliografía y referencias:**
 - Las *alusiones a autores* en el texto irán acompañadas normalmente de una referencia explícita añadida a continuación entre paréntesis (apellidos del autor, año de publicación y eventualmente la página); en el caso de una cita textual, a continuación del texto se añadirá esta referencia entre paréntesis, en la que constará necesariamente la página. Ejemplos:

[...] es decir, no ya sólo de la familia aristocrática o de la de cualquier otra forma de agrupación familiar (Petit, 1997).

[...] Las cofradías y hermandades respondían según Isidoro Moreno (1972: 199) a la doble necesidad de asociarse en el marco local y asegurarse la salvación eterna.

[...] En palabras de Schumpeter, la economía conquistó entre los escolásticos tardíos «si no una existencia autónoma, al menos sí una existencia bien determinada» (Schumpeter, 1971: 136).
 - Al final del artículo se incluirá, por orden alfabético, una bibliografía con las referencias completas que permitan la identificación de los trabajos. Se hará del siguiente modo:
 - a) Cuando se trate de un libro

Castro, A. (1996). *La realidad histórica de España*. México: Fondo de Cultura Económica.

(Apellidos del autor en minúsculas, nombre; año de publicación entre paréntesis; título del libro en cursiva o subrayado; lugar de edición; editorial.)

b) Cuando se trate de un artículo

Asensio, E. (1972-1973). «Notas sobre la historiografía de Américo Castro». *Anuario de Estudios Medievales*, 8, 349-392.

(Apellidos del autor en minúsculas, nombre; año de publicación entre paréntesis; título del artículo entre comillas; título de la revista en cursiva o subrayado; volumen y número; páginas inicial y final.)

- Conviene evitar las notas, pero si son imprescindibles irán numeradas consecutivamente al pie de la página correspondiente. Para las alusiones y citas se observarán los mismos criterios que en el resto del texto.

7. Elementos no textuales. Las tablas, cuadros, mapas, gráficos, ilustraciones, etc. que contenga el trabajo aparecerán insertados en el lugar del texto que corresponda, y se entregarán también por separado en formato Word, RTF, PDF, JPEG o TIFF. Todos estarán numerados y titulados, se especificará al pie su fuente y se hará referencia explícita a ellos en el texto. Las imágenes se entregarán con una resolución superior a 300 dpi y las tablas —única denominación que se utilizará para todo tipo de cuadros y relaciones estadísticas— irán acompañadas de un documento tipo Excel con los datos numéricos.

8. Envío de artículos: Se hará mediante el portal de gestión de la revista, en la dirección <http://revistes.uab.cat/manuscripts>

9. Correspondencia con los autores: toda la correspondencia se enviará a la dirección electrónica facilitada por el autor/a en la primera página del artículo. En el caso de artículos de autoría múltiple, se deberá especificar la persona que mantendrá la correspondencia con MANUSCRITS. REVISTA D'HISTÒRIA MODERNA.

10. Cumplimiento de esta normativa: el consejo de redacción se reserva el derecho de devolver los artículos que no cumplan estas normas o, en su caso, de adaptarlos a éstas.

11. Aceptación del artículo: el consejo de redacción comunicará al colaborador la aceptación del artículo tras el oportuno examen.

12. Derechos de publicación:

a) MANUSCRITS. REVISTA D'HISTÒRIA MODERNA se publica bajo el sistema de licencias Creative Commons, según la modalidad «Reconocimiento - No Comercial (by-nc): se permite la generación de obras derivadas siempre que no se haga un uso comercial de las mismas. Tampoco se puede utilizar la obra original con finalidades comerciales».

b) Así, cuando el autor/a envía su colaboración está explícitamente aceptando esta cesión de derechos de edición y de publicación. Igualmente autoriza a MANUSCRITS la inclusión de su trabajo en un fascículo de la revista para su distribución y venta. Esta cesión sobre el trabajo se realiza para que sea publicado en MANUSCRITS en un plazo máximo de dos años.

c) Con el objetivo de favorecer la difusión del conocimiento, MANUSCRITS se adhiere al DOAJ (Directory of Open Access Journals), y entrega la totalidad de sus contenidos a diversos repositorios bajo este protocolo; por tanto, la remisión de un trabajo para ser publicado en la revista presupone la aceptación explícita por parte del autor/a de este método de distribución.

Subscripció, compres i intercanvis

Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona

Apartat postal 20. 08193 Bellaterra (Barcelona). Spain

Tel. 93 581 10 22. Fax 93 581 32 39

sp@uab.cat - <http://www.uab.cat/publicacions>

Subscripció / Suscripción

Desitjo subscriure'm a *Manuscrits. Revista d'Història Moderna* a partir del número 29 (2011). Preu de subscripció: 16 €.

Deseo suscribirme a *Manuscrits. Revista d'Història Moderna* a partir del número 29 (2011).

Precio de suscripción: 16 €.

Data:
Fecha

Nom i cognoms:
Nombre y apellidos

Adreça postal:
Dirección postal

Tipus de targeta de crèdit:
Tipo de tarjeta de crédito

Número de la targeta de crèdit:
Número de la tarjeta de crédito

Data de caducitat de la targeta:
Fecha de caducidad de la tarjeta:

Signatura / Firma

Preu unitari de venda dels números endarrerits: núm. 7: 6,01 €; núm. 8-9: 9,02 €; núm. 10: 15,03 €; núm. 11-16: 10,82 €; núm. 17-19: 15,63 €; núm. 20-28: 16 €. Núm. 1, 2, 3, 4/5, 6, 12, 15 i 21, exhaurits.

Els subscriptors poden acollir-se a la compra de la col·lecció «Monografies Manuscrits» amb el mateix descompte sobre el preu de venda. Fins ara han aparegut set monografies.

Los suscriptores pueden acogerse a la compra de la colección «Monografies Manuscrits» con el mismo descuento sobre el precio de venta. Han aparecido hasta ahora siete monografías.

1. AA.VV., *La cultura del Renaixement. Homenatge al pare Miquel Batllori*, 1993 (10,22 €). – 2. A. Simon Tarrés, *La població catalana a l'edat moderna*, 1996 (10,82 €). – 3. AA.VV., *Diez años de historiografía modernista*, 1997 (10,82 €). – 4. J. Antón Pelayo, *La herencia cultural. Alfabetización y lectura en la ciudad de Girona (1747-1807)*, 1998 (15,03 €). – 5. A. Espino López, *Catalunya durante el reinado de Carlos II. Política y guerra en la frontera catalana, 1679-1697*, 1997 (18,03 €). – 6. M.A. Martí Escayol, *La construcció del concepte de natura a l'Edat Moderna. Natura, cultura i identitat en el pensament català dels segles XVI i XVII*, 2005 (20 €). – 7. O. Junqueras Vies, *Economia i pensament econòmic a la Catalunya de l'Alta Edat Moderna (1520-1630)*, 2006 (15 €).